

Σάββας Μπακιρτζόγλου

Ψυχολόγος Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α

Ιδέες με ερευνητικό ενδιαφέρον στον ευρύτερο χώρο των ιδρυματικών (προνοιακών) καταστημάτων

1.Ιδέες σχετικά με τον πληθυσμό των περιθαλπομένων στο ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ ΧΡΟΝΙΩΝ ΠΑΘΗΣΕΩΝ ΑΝ ΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΘΗΝΑΣ Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πρόνοιας)

Πρόκειται για ανθρώπους σε ορισμένες περιπτώσεις **περιθωριακούς** οι οποίοι *«μη έχοντας που τη κεφαλή κλίνει»* αιτούνται της κρατικής πρόνοιας και καταλήγουν σε καταστήματα όπως το δικό μας όπου τους παρέχεται επ'άοριστον στέγη, τροφή, νοσηλεία και μια πληθώρα άλλων συνοδευτικών υπηρεσιών.

Η ζωή των περιθαλπομένων κατά κανόνα είναι φτωχή σε ερεθίσματα, στερεοτυπική και μηχανικά επαναλαμβανόμενη με προεξάρχουσες τις παθητικοεξαρητικές συμπεριφορές.

Προκύπτουν ενίοτε κάποια κοινά χαρακτηριστικά μάλλον επί εδάφους **διαταραχών προσωπικότητας(ή συμπεριφοράς)**: είναι συγκρουσιακοί με το νόμο και όσους τον αναπαριστούν, ασυμβίβαστοι, παρορμητικοί, αυτο/ετεροκαταστροφικοί, συχνά βίαιοι, πρώην χρήστες ουσιών, αλκοολικοί, τζογαδόροι κ.λ.π. *«Πονηροί και γόητες, πλανώντες και πλανόμενοι»*(Άγιος Αυγουστίνος «Εξομολογήσεις»).

Η περιρρέουσα ατμόσφαιρα διαβίωσης στο θεραπευτήριο είναι συχνά ζοφερή με πολλές εντάσεις αλλά ταυτόχρονα βουβή, χωρίς το θόρυβο της ενεργούς-δημιουργικής ζωής. Το τοπίο αυτό είναι εν μέρει το αποτέλεσμα-κατάληξη μιας ολάκερης ζωής-της δικής τους- την οποία ξόδεψαν ανεργάιστα και «διαρροϊκά», την ξεπούλησαν ως επιμηθείς και την έκαψαν μέσα στη φωτιά των ασυγκράτητων παθών τους.

Ως μόνιμοι θιασώτες της *«αρχής της ηδονής»* (Freud) αποκήρυξαν τους περιορισμούς της εξωτερικής πραγματικότητας οπότε έζησαν στις παρυφές του κοινωνικού ιστού. Στις ατομικές διαδρομές τους είναι οι μηχανισμοί αποτυχίας που είχαν το πάνω χέρι

(αυτοκαταστροφή) ώστε να γίνεται λόγος για μια «αρνητικοποίηση» της ζωής τους (ή ενόρμηση του θανάτου κατά Freud).

Σημειώνουμε ένα ενδιαφέρον εύρημά μας το οποίο διατυπώνουμε εν είδει υποθέσεως:

Η κατάληξη στο θεραπευτήριο και εν τέλει η ιδρυματική ζωή αποτελεί για πολλούς εκ των ιδρυματικών περιθαλπομένων μας μάλλον μια ασυνείδητη επιλογή -παρά αναγκαστική κατάληξη- είτε εν είδει εσωτερικής διαδικασίας «επανόρθωσης» της πρότερης «αμαρτωλής» τους ζωής (ίδρυμα=κάθειρξη, έκτιση ποινής) είτε /και εν είδει έσχατης αλεξιερθειστικής προστασίας τους (ίδρυμα=κέλυφος) από την τραυματική αναστάτωση (εσωτερικές τρικυμίες) που τους προξενεί τόσο η διεγερσιμότητα του εξωτερικού κόσμου όσο και η έσωθεν αχαλίνωτη ενορμητικότητα τους. Γίνεται λόγος εδώ για ένα Εγώ αδύναμο και ελλειμματικό στη διαχείριση των εντάσεων.

Οι επανορθωτικές διαδρομές του Εγώ κάποιων περιθαλπομένων -ώστε να εξιλεωθούν για τις «αμαρτίες» του παρελθόντος- συμπίπτουν με το (αρχαιοπρεπές) τρίπτυχο **Υβρις-Άτη-Νέμασις**. Σε ορισμένες περιπτώσεις προσιδιάζουν στα φαινόμενα «αγιοποίησης» τα οποία αφορούν στη «**μεταστροφή**» κάποιων ανθρώπων προς φωτεινές επιλογές ζωής. Τότε μπορούν να γίνονται «*ποιμένες και ιεροκήρυκες*» όπως ο **Άγιος Αυγουστίνος** ο οποίος από ακόλαστος μεταμορφώθηκε σ'έναν οξυδερκή *ερευνητή της ανθρώπινης ψυχής και ανατόμο της ανθρώπινης αδυναμίας επιχειρώντας μια ψυχολογική ανάλυση του αμαρτήματος*. Είχε προλάβει τον Freud διατυπώνοντας ότι, *ανεξάρτητα από τις καλές προθέσεις η ενορμητικότητα υπάρχει ακόμα και στον πιο εγκρατή όπως συχνά φανερώνει ένα αθώο lapsus της γλώσσας*.

Ενίοτε τα φαινόμενα **μεταστροφής** σχετίζονται άμεσα με την **μυστική εμπειρία**. Τότε ο *άνθρωπος πλησιάζει τον Θεό, γίνεται όμοιος με τον Θεό, θεοποιείται*. Πρόκειται για μια ιδέα «*επιστροφής*». Είναι η ανάγκη του Εγώ για *αλλαγή ταυτότητας* και για *αναγέννηση* που μόνο η αναζήτηση του Ενός και η ταύτιση με τον Θεό μπορεί να φέρει. Το Εγώ βρίσκει τη λύση στην κρίση του *ενδοβάλλοντας* την κυρίαρχη πατρική εικόνα. Από τότε και μετά ο άνθρωπος μπορεί να προσεύχεται στον **Πατέρα** του που βρίσκεται μέσα του.

2. Ιδέες σχετικά με τους λειτουργούς στο ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ ΧΡΟΝΙΩΝ ΠΑΘΗΣΕΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΘΗΝΑΣ Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πρόνοιας): η διάδρασή τους με τους περιθαλπόμενους

Η ομάδα των λειτουργών του θεραπευτηρίου απαρτίζεται νοσηλευτές, κοινωνικούς λειτουργούς, επισκέπτριες υγείας, γιατρούς, φυσιοθεραπευτές, εργοθεραπευτές, ψυχολόγο.

Οι δύο ομάδες– περιθαλπόμενοι και λειτουργοί-μοιραία συναντώνται. Σχετίζονται και αλληλεπιδρούν συνειδητά αλλά πρωτίστως ασυνείδητα. Αμφότερες οι ομάδες δε μπορεί παρά να βρίσκονται σε μια αέναη συνομιλία, σε μια ζύμωση μεταξύ τους.

Το ερώτημα είναι: *Ποιος πληθυσμός θα επηρεάσει περισσότερο τον άλλο και προς ποια κατεύθυνση; Ποια από τις δύο ομάδες θα τείνει περισσότερο ν' «απορροφά» την άλλη και με ποιές προσήκουσες συνέπειες;*

Διατυπώνουμε την εξής υπόθεση :

Η δυναμική του πληθυσμού των περιθαλπομένων μπορεί να δουλεύει αθέατα και βουβά ως ελκυστής και τότε μπορεί να τείνει να συμπαρασύρει στη δίνη της ολόκληρη τη λειτουργία ενός οργανισμού. Άλλως ειπείν μπορεί να παρατηρούνται (ασυνείδητες) ταυτισιακές διεργασίες αυτών των ίδιων των εργαζομένων προς τους περιθαλπομένους έτσι ώστε οι πρώτοι να εμφανίζουν σημεία ιδρυματικών αντιδράσεων τα οποία μάλιστα μπορεί να τέμνονται-εν μέρει- και με αυτό της επαγγελματικής εξουθένωσης. Πρόκειται για το φαινόμενο της «ιδρυματοποίησης των εργαζομένων» υπό το κράτος του οποίου, μέσω παλινδρομικών διαδρομών του Εγώ, οι αντιδράσεις των λειτουργών του ιδρύματος μπορεί να είναι ενίοτε διαταραγμένες και να τείνουν να ομοιάζουν προς εκείνες των

περιθαλπομένων. Τότε οι υπάλληλοι φαίνονται να παραιτούνται από τους στόχους τους «αρνητικοποιώντας» ολοένα περισσότερο το εργασιακό τους περιβάλλον. Σ' αυτήν την περίπτωση λιμνάζουν και δείχνουν ν' απορροφώνται αυτοί οι ίδιοι από τους περιθαλπομένους-ως δεν θα όφειλαν-σ' ένα ερεβώδες συγχωνευτικό συγκύτιο που ακινητοποιεί τους πάντες και ακυρώνει την όποια γόνιμη-δημιουργική παραγωγή. Το φαινόμενο προσιδιάζει σε αυτό της «ενόρμησης του θανάτου» με φροϋδικούς όρους. Υποθέτουμε ότι οι «θανατερές» παλινδρομικές διαδρομές του Εγώ των εργαζομένων στα ιδρύματα είναι τόσο ευχερέστερες και μαζικότερες όσο περισσότερο δομικά είναι ευεπίφοροι προς πρώιμες καθηλώσεις της λιβιδούς .

Αποτελεί ένα ερώτημα προς διερεύνηση αν τελικά τα καταστήματα με ιδρυματικούς περιθαλπομένους υπηρετούνται συχνότερα-σε σχέση με άλλες υπηρεσίες-από λειτουργούς οι οποίοι ψυχολογικά είναι πιο ευεπίφοροι σε παλινδρομικές διαδρομές του Εγώ και άρα δομικά περισσότερο «συγγενείς» με τους περιθαλπομένους τους οποίους φροντίζουν. Προς επίρρωση της αξίας της υποθέσεώς μας επικαλούμαστε τα ερεβώδη συμβάντα -όχι και τόσο σπάνια-κατά τα οποία τυχόν υπάλληλοι κάποιων ιδρυματικών καταστημάτων μπορεί να διατηρούν διαστροφικές-εκμεταλλευτικές συναλλαγές με τους περιθαλπομένους επιδιόδοι ακόμα και σε ειδεχθείς πράξεις έμμεσης η άμεσης βίας ή και σε τυχόν αποπλανητικές συμπεριφορές εις βάρος τους.

Ο «ιδρυματισμός των λειτουργών» στο θεραπευτήριο μπορεί να εκδηλώνεται πρωτίστως με την εν γένει αρνητικοποίηση όποιου φυγόκεντρου σχεδίου (έξοδος του Κέντρου προς τα έξω) θα προμήνυε αλλαγές στη δομή και τη λειτουργία του οργανισμού, ή με την αμφισβήτηση της όποιας απόπειρας εξέλιξης, νεωτερισμού, εξωτοιχικού ανοίγματος του κέντρου και την πλήρη απαξία της επιμόρφωσης, των επιστημονικών και άλλων δραστηριοτήτων κ.λ.π. Κάτω από συνθήκες ανάπτυξης το Εγώ των υπαλλήλων φαίνεται να κατακλύζεται από έντονο *stress* και τότε αυτοί αντιδρούν *συστρεφόμενοι επί εαυτού*. Είναι φοβισμένοι, απαισιόδοξοι, εκσεσημασμένα καχύποπτοι, ευέξαπτοι και εχθρικοί τόσο ανάμεσα τους όσο και προς τους περιθαλπομένους ταυτιζόμενοι έτσι με τον εκφορτιστική επιθετικότητα των τελευταίων. Δείχνουν να χάνουν τα «μέσα» τους, τα εργαλεία του ρόλου τους, άλλως ειπείν τον ενδιάμεσο λειτουργικό χώρο, τον «πάγκο εργασίας» ανάμεσα σ' αυτούς τους ίδιους και τους περιθαλπομένους, με αποτέλεσμα συχνά να είναι ευέξαπτοι στα τυχόν συμπεριφορικά ξεσπάσματα των περιθαλπομένων και να τους απαντούν με το ίδιο νόμισμα («ταύτιση με τον επιτιθέμενο»).